

УДК 378.7.011:159.954

Ткаченко А. В.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ДО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ МЕДІАПРОСТОРУ

У статті розкрито особливості підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до формування творчого потенціалу в умовах медіапростору. Вивчено проблему розвитку творчого потенціалу студентів, проаналізовано використання медіа-простору у вишій і сучасній школі. З'ясовано, що на сьогодні встановилася система професійної освіти майбутніх учителів образотворчого мистецтва, у якій закладено формування професійної компетентності студентів, зокрема й необхідних художньо-професійних умінь засобами медіапростору. Визначено поняття "творчий потенціал".

Сучасна підготовка майбутнього вчителя образотворчого включає в себе синтетичну діяльність, що спрямовується на передачу молодому поколінню досвіду художнього бачення, створення й втілення в матеріалі художнього образу відповідно до естетичних принципів і закономірностей образотворчого мистецтва, з урахуванням новітніх медіа-технологій.

***Ключові слова:** підготовка, творчий потенціал, медіа-простір, майбутній учитель образотворчого мистецтва.*

Нині в Європі і в усьому світі інтелігенція все глибше усвідомлює негативний вплив на гуманітарну сферу, духовне життя людини, механічного засвоєння уніфікованих споживацьких стандартів. Український народ, використовуючи свої морально-духовні надбання, має великі можливості для поліпшення розвитку творчого потенціалу молоді. Усвідомлюючи величезний пізнавальний і виховний потенціал образотворчого мистецтва, його необхідно впроваджувати в навчально-виховний процес засобами медіа ресурсу.

З'ясовано, що на сьогодні встановилася система професійної освіти майбутніх учителів образотворчого мистецтва, у якій закладено формування професійної компетентності студентів, зокрема й необхідних художньо-професійних умінь засобами медіапростору. Виявлено, що відповідно до освітньо-професійної програми та існуючих професіограм учителя образотворчого мистецтва в педагогічних вишах створюються навчальні плани і програми. У них ураховується й поетапне формування творчого потенціалу особистості. І хоча в різних педагогічних ВНЗ зміст професійної освіти вчителя образотворчого мистецтва може варіюватися залежно від конкретних умов, наразі її складовими є: особистісний культурологічний та творчий розвиток студента; опанування ним психолого-педагогічними й художньо-фаховими знаннями та уміннями; набуття професійної майстерності [1].

Вплив телебачення на різні аспекти повсякденності, зокрема на формування творчого потенціалу, визначається і тим, що на відміну від інших видів відео культури воно постає як частина домашньої обстановки.

Одне джерело інформації може передавати образ безпосередньо мільйонам людей, утруднюючи для них виокремлення реального із нереального, фрагментуючи їх сприйняття, ускладнюючи їх уявлення та критичне судження, скорочуючи проміжки уважного сприйняття. Окрім телебачення, значне місце у сучасній культурі займають фотографія, відео-інсталяція та комп'ютерні об'єкти, включаючи сітьову літературу – гіпертексти і спеціальні віртуальні простори. "Симуляри і симуляції" (Жан Бодрийяр) усіх видів замінили образ і символ мистецтва, і в цьому документальне фото, кіно та відеоролик володіють великим потенціалом.

Вся друга половина 20 сторіччя (СМІ, TV, www, система навчання і виховання людини, новітні види арт-діяльності, дизайн, масова культура), аналізує В. Бичков, активно перебудовувала психофізіологічну систему людини в спрямуванні отримання основної маси інформації в невербалізованому, не дискурсивному вигляді; мислення і комунікації не тільки формально-логічними конструкціями, але й якимись іншими "гештальтами", енергетичними квантами, візуальними образами і т.п. Історико-культурній еволюції художнього образу присвячено фундаментальні праці Е. Ауербаха, М. Бахтіна, Г. Гачева, К. Горанова, О. Лосева, О. Фрейденберга та ін.

В українській науковій думці проблематиці функціонування вітчизняного медіа-простору присвячена низка робіт науковців, зокрема: державного регулювання діяльності медіа – І. Арістової, Т. Андрущенко; нормативно-правового забезпечення функціонування медіа – І. Ісаєнка, І. Кирич; зростання ролі інформаційної безпеки, у контексті державного регулювання відповідної галузі – О. Литвиненка, Г. Почепцова та Г. Чукут.

Науковці розглядали творчий потенціал, як синтетичну якість особистості (О. І. Клепиков, І. Т. Кучерявий), як педагогічна майстерність (Е. Карпова, А. Колесник), як складову професійного потенціалу особистості (Р. Серьожникова, Р. Хмельюк), як професійний саморозвиток майбутнього учителя (Т. Алексєєва, Н. Більдер, Р. Цокур та ін.).

Мета статті – розкрити особливості підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до формування творчого потенціалу в умовах медіапростору. Вивчити проблему розвитку творчого потенціалу студентів, проаналізувати використання медіа-простору у виші і сучасній школі.

Відзначимо, що в межах дослідження, поряд з конкретизацією сутності процесу "творчості", "творчого мислення" вкрай необхідно визначитися, щодо ключового поняття, яким є поняття "творчий потенціал". На нашу думку доцільно подати в логіці висвітлення суті родових відносно цікавого для нас феномену понять: "потенціал", "творчий потенціал" майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Вивчення наукової літератури свідчить, що термін "потенціал" досить широко використовується в різних галузях сучасного знання. У зв'язку з цим він не має свого єдиного й однозначного визначення, оскільки залежно від конкретної точки зору тієї чи іншої галузі науки трактується авторами по-різному.

Поняття “потенціал” сьогодні досить широко досліджується сучасною наукою, в межах предметів вивчення природних, економічних, політичних, соціальних і гуманітарних галузей знань. Первісна класифікація реальних потенціалів, проведена вченими в межах соціально-гуманітарних наук, дозволяє виокремити дві лінії їх вивчення – потенціал суспільства взагалі або його окремих фундаментальних сфер, потенціал конкретних соціальних суб’єктів – особистостей, професійних груп, інших спільнот.

Протягом 2-х років ми спостерігали за двома групами студентів третього і другого курсів. На основі результатів контрольних робіт та спостережень нами були виділені 3 рівні розвитку творчого потенціалу студентів з образотворчого мистецтва

Ми провели тестування, яке включало в себе завдання, що виявляло рівень творчого потенціалу майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Результати тестування визначалися за наступними показниками творчого мислення:

1. Легкість – кількісний показник, що відображає здатність до породження великої кількості ідей (асоціацій, образів). Вимірюється кількістю результатів.

2. Гнучкість – віддзеркалює здатність людини висувати різноманітні ідеї, переходити від одного аспекту проблеми до інших, використовувати різноманітні стратегії.

3. Оригінальність – характеризує здатність до висування ідей, відмінних від очевидних, нормативних. Вимірюється кількістю неординарних ті неповторних відповідей, ідей, образів.

4. Розробленість (старанність, деталізація образів) – фіксує здатність до винахідливості, конструктивній діяльності. Вимірюється кількістю основних та другорядних деталей при розробці основної ідеї.

Після перевірки результатів тесту ми отримали наступні дані, що можливо згрупувати в чотири рівні творчості:

Високий рівень – студенти, що виконали всі завдання, привели велику кількість асоціацій та ідей, використовували багато різноманітних стратегій, надали оригінальні відповіді та асоціації, детально описували як основні, так і другорядні деталі, відповіді оформлені в граматично правильні структури.

Середній рівень – студенти, що виконали всі завдання, привели достатню кількість асоціацій та ідей, використовували різноманітні стратегії, надали оригінальні відповіді.

Низький рівень – виконали не всі завдання, привели невелику кількість асоціацій та ідей, відповіді характеризуються стандартністю та невиразністю.

Дуже низький рівень – не змогли виконати більшість завдань, надали дуже мало відповідей, не надали жодної оригінальної ідеї. Отримані результати ми помістили у таблицю 1.

Таблиця 1

Рівні сформованості творчих здібностей (у %)

Рівень творчого потенціалу студентів	Експериментальний А група	Контрольний Б група
Високий рівень	6,25	6,6
Середній рівень	18,75	13,3
Низький рівень	43,75	46,6
Дуже низький рівень	31,25	33,3

Проаналізувавши отримані дані, ми дійшли висновку, що студенти мають дуже низький та низький рівні творчого потенціалу, кількість таких студентів складає відповідно 31,25 % та 43,75 % в А групі та 33,3 % та 46,6 % в Б групі. Їх відповіді носили стандартний та невиразний характер, не надали жодної оригінальної ідеї, з більшістю завдань учні не справилися. Щоб об'єктивніше скласти картину успішності студентів ми провели подальше тестування, що перевіряло рівень володіння учнями технологією оздоблення виробів.

В ході констатувального експерименту ми намагалися виявити рівні якості знань з образотворчого мистецтва. На основі результатів контрольних робіт та спостережень нами були виділені 4 рівні якості знань студентів.

Результати констатуючого експерименту показали, що у більшості студентів був виявлений низький (35,6 %) і середній (39,6 %) рівні сформованості творчого потенціалу. І лише у 24,6 % студентів був високий рівень розвитку творчого потенціалу.

У дослідженні були виявлені причини такого положення: це "нудьга" на заняттях; те, що навчання йде механічно, тобто лише як передача готових знань; відсутній інтерес до образотворчого мистецтва; викладач мало використовує медіа-простір.

Причину даного положення можна змінити, використовуючи в навчальному процесі інформаційно-комунікативні технології. Зібрані данні свідчать про те, що існують невеликі проблеми у вивченні курсу з образотворчого мистецтва, на виявлення цієї проблеми нами були проведені бесіда й анкетування вчителя образотворчого мистецтва. Метою виявлення яких служило визначення якими формами, засобами вона користується при викладанні дисципліни. Отримані дані були занесені в таблицю 2.

Таблиця 2

Використання інформаційно-комунікативні технології навчання на уроках мистецтва

Різні завдання	Б група	А група
1. Візуалізація	15	20
2. Мультимедіа	30	25

<i>Різні завдання</i>	<i>Б група</i>	<i>А група</i>
3. Програмне забезпечення	21	36
4. Ігровим ситуаціям	20	30

Отримані дані свідчать про те, що вчителі образотворчого мистецтва у Б групі дуже мало часу, усього 20 %, приділяють ігровим ситуаціям. Насторожує той факт, що візуалізації приділяється теж мало (15 %). Можна зробити висновок, що вчитель образотворчого мистецтва недостатньо багато часу приділяє такій формі навчання як програмному забезпеченню з елементами особистісного підходу у навчанні, а звідси учні випробують різні труднощі при виконанні завдань; у них середній рівень пізнавальної активності до предмету уроків образотворчого мистецтва.

Так, вчителі образотворчого мистецтва не усвідомлюють, що телебачення перетворилося не тільки в засіб передачі інформації, а й стало важливим соціальним інститутом. Воно має можливість впливати на зміст культури, норми поведінки й цінності. Інформація з екрану у вигляді життєвих історій містить певні моделі поведінки, соціальні ролі, картинку світу. Телевізійні образи здатні активно впливати на особистість. Завдяки емоційній привабливості телевізійних образів та історій відбувається посиленний вплив на свідомість учня, а відтак формуються певні соціальні якості й поведінка. Можна вважати, що сучасні медіа, зокрема телебачення, формують духовний стан нашого суспільства.

Сучасні вчителі образотворчого мистецтва не володіють динамікою перетворень в медіапросторі, не знають різновиди медіатехнологій, особливо технікою кліпа. Але для того, щоб процес сприйняття звуко-зорового образу в динаміці був більш інтенсивним, глядачеві/учням необхідно володіти певними навичками аудіовізуального сприйняття: аналізу і синтезу; гостроти реакції на потік зорових образів; уміння подолати у собі стереотипність сприйняття, прояву творчої активності та розкутості під час зустрічі з фільмом.

Беручи до уваги новий етап розвитку, пов'язаний з інформаційними технологіями, майбутні вчителі образотворчого мистецтва повинні знати основи медіа освіти як вихідний і базовий показник розвитку культури. У зв'язку з чим іде формування нової естетики, яка пов'язана з усіма видами медіа (друкарськими, графічними, звуковими, екранними) і різноманітними технологіями.

Бесіди з викладачами мистецьких факультетів показали, що вони не приділяють значного місця у сучасній культурі фотографії, відео-інсталяції та візуалізації. Так, кіно та відеоролики володіють великим творчим потенціалом. Фото-, відео- поліекрани, багатоканальний звукозапис, лазерна світлотехніка, комп'ютерна підтримка, проектування, анімація, моделювання у сполученні зі статичними об'єктами дозволяє сьогодні створювати унікальні та потужні за напругою перфоманси, що перетворюють на новітньому електронному рівні всі знахідки у сферах художнього вираження і презентації авангарду, модернізму,

постмодернізму і, навіть, консерватизму у всіх видах та жанрах мистецтв. Вчителі образотворчого мистецтва не завжди успішно використовують блоги як навчально-методичні посібники, що зміцнює навички з вивчення мови, письмового викладення думок і творчості.

Якщо говорити про Інтернет, то варто зауважити, що він може приносити користь і шкоду. Сайти дають змогу вирішити в онлайн режимі чимало важливих питань, дозволяють завжди тримати зв'язок з рідними та друзями, знаходити нових друзів, обмінюватися думками, фото, проектами, цікавими ідеями. Крім того, такі медіа надають підліткам переваги, які впливають на їх поведінку, на формування їхньої думки та, безпосередньо, формування особистості. Через Інтернет вони можуть долучатися до різних проектів, благодійних акцій, волонтерства. Це допомагає їм реалізовуватись у суспільстві, бути суспільно корисними.

Висновки. Творчий потенціал – це сукупність можливостей, засобів які сприяють ефективному досягненню мети, включає в себе спрямовану рушійну силу людини, що виявляє свою сутність у вигляді здатності до творчого перетворюючих змін у сфері внутрішнього світу особистості та професійної діяльності. Сучасна підготовка майбутнього вчителя образотворчого включає в себе синтетичну діяльність, що спрямовується на передачу підростаючому поколінню досвіду художнього бачення, створення й втілення в матеріалі художнього образу відповідно до естетичних принципів і закономірностей образотворчого мистецтва, з урахуванням новітніх медіа-технологій. Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів образотворчого мистецтва можливо за умов сучасного медіа-простору. *Подальшу* роботу ми вбачаємо у розробці змісту розвитку творчого потенціалу особистості.

Використана література:

1. *Запорожець Т. М.* Медійний простір як середовище зародження інфолюдини / Т. М. Запорожець. // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіумах. – Київ, 2016. – № 3. – С. 23-28.
2. *Кириллова Н. Б.* Медиакультура: от модерна к постмодерну / Н. Б. Кириллова. – Москва : Академический Проект, 2006. – 448 с.
3. *Шкляр В. І.* Мас-медіа і виклики нового століття / В. І. Шкляр. – Київ : Грамота, 2003. – 48 с.

References:

1. *Zaporozhets T. M.* Mediinyi prostir yak seredovyshche zarodzhennia infoliudyny / T. M. Zaporozhets. // Ukrainska mova y literatura v serednikh shkolakh, himnaziakh, litseiakh ta kolehiumakh. – Kyiv, 2016. – № 3. – S. 23-28.
2. *Kirillova N. B.* Mediakultura: ot moderna k postmodernu / N. B. Kirillova. – Moskva : Akademicheskii Proekt, 2006. – 448 s.
3. *Shklyar V. I.* Mas-media i vyklyky novoho stolittia / V. I. Shklyar. – Kyiv : Hramota, 2003. – 48 s.

ТКАЧЕНКО А. В. *Підготовка будучих учителів образотворчого мистецтва к формуванню творчого потенціала в умовах медіапространства.*

В статтє раскрыты особенности подготовки будущих учителей образотворческого искусства к формированию творческого потенциала в условиях медиапространства. Изучено проблему развития творческого потенциала студентов, проанализировано использование

медиапространства в высшей школе и современной общеобразовательной школе. Выяснено, что на сегодня установилась система профессионального образования будущих учителей изобразительного искусства, в которой заложено формирование профессиональной компетентности студентов, в частности и необходимых художественно-профессиональных умений средствами медиапространства. Определено понятие "творческий потенциал".

Современная подготовка будущего учителя изобразительного искусства включает у себя синтетическую деятельность, которая направлена на передачу молодому поколению опыта художественного виденья, создания и воплощения в материале художественного образа в соответствии с эстетическими принципами и закономерностями изобразительного искусства, с учетом новейших медиа-технологий.

Ключевые слова: подготовка, творческий потенциал, медиапространство, будущий учитель изобразительного искусства.

TKACHENKO A. V. Preparation of the future teachers of the fine arts for the formation of creative potential in the conditions of the media space.

The article reveals the peculiarities of the preparation of future teachers of fine arts to the formation of creative potential in the media space. The problem of development of creative potential of students is studied, the use of media space in high school and modern school is analyzed. It is revealed that today the system of vocational education of future teachers of fine arts was established, in which the formation of professional competence of students, in particular the necessary artistic and professional skills by means of media space. The concept of "creative potential" is defined.

Modern preparation of future teacher includes graphic for itself synthetic activity, which heads for a transmission to the young generation of experience of artistic vision, creation and embodiment in material of image in accordance with aesthetic principles and conformities to law of fine art, taking into account the newest medias-technologies.

Keywords: training, creative potential, media space, future teacher of fine arts.

УДК 378.14: 372.857

Ткачук Г. С.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ САМООСВІТИ

Показане бачення автором розвитку організаційних форм самоосвіти та їх дидактичних можливостей з огляду на процес психолого-педагогічної науки а, також ІТ та інтерактивних технологій. Звертається увага на те, що процес учіння до цього часу виявляє себе як найбільш консервативний елемент системи самоосвіти. Позааудиторна самостійна робота студентів (СРС) денної форми навчання є його головним самостійним елементом, що за своїми організаційно-методичними принципами та структурою проектується на всі інші форми навчання. Плани-графіки СРС є дієвим елементом її організації та контролю, їх доцільно використовувати, крім денної, на інших формах навчання. Створення і застосування у вищих модульного динамічного об'єктно-орієнтованого комп'ютерного навчального середовища є ефективним засобом підвищення результативності процесу учіння. Одним із найбільш перспективних напрямів розвитку самоосвіти є підстави вважати комп'ютерну автодидактику. Пропонуються можливість розвивати самоосвіту з її трансформацією в автодидактику.